

## Скароты

- абп — архібіскуп  
 арт. — артыкул  
 арх. — архімандрыйт  
 архім. — архімандрыйт  
 арш. — аршын  
 б. — былы  
 БВК — Беларуская вайсковая камісія  
 БДАМЛМ — Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва  
 БНК — Беларускі народны камітэт  
 БНКВ — Беларускі нацыянальны камітэт у Вільні  
 БНК-т — Беларускі нацыянальны камітэт (1917)  
 БНТ — Беларускае навуковае таварыства  
 БПК — Беларускі пасольскі клуб у Сойме Польскае Рэспублікі  
 БПС-Р — Беларуская партыя сацыялістаў-рэвалюцыянераў  
 БПС-Ф — Беларуская партыя сацыялістаў-фэдэралістаў  
 бр. — брашура  
 БРА — Беларуская рэвалюцыйная арганізацыя  
 БРВ — Беларуская Рада ў Вільні, гл. таксама *ВБР*  
 БРГ — Беларуская Рэвалюцыйная Грамада  
 БРП — Беларуская Рэвалюцыйная Партыя  
 БСГ — Беларуская Сацыялістычная Грамада  
 БСДП — Беларуская сацыял-дэмакратычная партыя (1918—1924)  
 БСДРГ — Беларуская сацыял-дэмакратычная Работніцкая Група  
 БСДРП — Беларуская сацыял-дэмакратычная рабочая партыя  
 БСРГ — Беларуская сялянска-работніцкая Грамада, пасольская фракцыя ў Сойме Польскае Рэспублікі (1925—1927) і масавая арганізацыя ў Заходняй Беларусі (1926—1927)  
 БСС — Беларускі сялянскі саюз  
 Бунд — Усеагульны габрэйскі рабочы саюз у Расіі і Польшы (з 1897 г.), Усеагульны габрэйскі рабочы саюз у Літве, Польшы і Расіі (з 1901 г.)  
 бундаўцы — сябры Бунду  
 БХД — Беларуская хрысціянская дэмакратыя  
 БХДЗ — Беларуская хрысціянска-дэмакратычная злучнасьць  
 БЦВК — Беларускі цэнтральны выбарчы камітэт  
 в. — вёска  
 вайск. — вайсковы  
 ВБГ — Віленская беларуская гімназія  
 ВБР — Віленская Беларуская Рада, гл. таксама *БРВ*  
 верас. — верасень  
 вітасоўцы — папличнікі В. Вітаса, сябры адной з ім партыі  
 ВКЛ — Вялікае Княства Літоўскае  
 вол. — воласьць  
 вызвалены — сябры Польскае сялянскае партыі „Вызваленьне“  
 „Вызваленьне“ — Польская сялянская партыя „Вызваленьне“  
 вяршк. — вяршкі (адзінка вымярэння)  
 гадз. — гадзіна  
 газ. — газэта  
 ген. — генэрал  
 г. зв. — гэтак званы  
 г. ё. — гэта ёсьць, гэта значыць  
 г. п. — гэтаму падобнае  
 ГПУ, гл. ДПУ  
 гр., грам. — грамадзянін  
 грамадаўцы — сябры БСГ і БСРГ  
 губ. — губэрня  
 дак. — дакумэнт  
 дакум. — дакумэнтальны  
 дзес. — дзесяціна (зямлі)  
 дзярж. — дзяржава, дзяржаўны  
 ДПУ — Дзяржаўнае палітычнае ўпраўленьне  
 БССР  
 д-р — доктар  
 жн. — жнівень  
 зб. — зборнік  
 „Змаганьне“ — масавая арганізацыя ў Заходняй Беларусі (1927—1930) і пасольская

- фракцыя „Змаганьне за інтарэсы сялянаў і работнікаў“ у Сойме Польскае Рэспублікі (1928—1930)
- інж. — інжынэр
- к. — капейка
- кадэты — сябры і прыхільнікі Канстытуцыйна-дэмакратычнай партыі ў Расеі
- кадэцкі — тое, што адносіцца да кадэтаў
- Камінтэрн — Камуністычны Інтэрнацыянал
- камэнт. — камэнтар
- кап. — капейка
- кастр. — кастрычнік
- кн. — кніга
- кн. — князь, княгіня
- КП(б)Б — Камуністычная партыя (бальшавікоў) Беларусі
- КПЗБ — Камуністычная партыя Заходняе Беларусі
- КПП — Камуністычная партыя Польшчы (з лют. 1925 г.)
- крас. — красавік
- КРПП — Камуністычная рабочая партыя Польшчы (1918 — лют. 1925 г.)
- крышт. — крыптанім
- кс. — ксёндз
- ліп. — ліпень
- лістап. — лістапад
- лют. — люты
- м. — места, мястэчка
- мар. — маршал
- марш. — маршал
- МЗС — Міністэрства замежных спраў
- мін. — міністар
- мін-ва — міністэрства
- м. т. — магістар тэалёгіі
- МУС — Міністэрства ўнутраных спраў
- напр. — напрыклад
- НАРБ — Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь
- нац. — нацыянальны
- НКА — Народны камісарыят асьветы
- нп. — напрыклад
- НПХ — Незалежная сялянская партыя (Niepodległa Partia Chłopska)
- н. с. — новы стыль
- НЭП — новая эканамічная палітыка
- ням. — нямецкі
- п. — пан, пані
- пав. — павет
- паліт. — палітычны
- палк. — палкоўнік
- пас. — пасол (на Сойм Польскай Рэспублікі), пасольскі
- ПАТ — Польскае тэлеграфнае агенцтва (Polska Agencja Telegraficzna)
- п. з. — пад загалоўкам
- подп. — подпіс, подпісы
- польск. — польскі
- пп. — паны
- ППС — Польская сацыялістычная партыя (Polska Partia Socjalistyczna)
- ППС у Літве — арганізацыя ППС у Літве і Беларусі
- прадм. — прадмова
- праф. — прафэсар
- прац. — працэнт
- прот. — протаярэй, протапрэсвітэр
- прыкл. — прыкладам
- ПС-Р — Партыя сацыялістаў-рэвалюцыянэраў
- псэўд. — псэўданім
- пэпэсы — сябры ППС
- „Пяст“ — Польская сялянская партыя „Пяст“
- р. — рубель; рака
- РАН — Расейская акадэмія навук
- РКП(б) — Расейская камуністычная партыя (бальшавікоў)
- РСДРП — Расейская сацыял-дэмакратычная рабочая партыя
- РСФСР — Расейская Савецкая Фэдэратыўная Сацыялістычная Рэспубліка
- РСЧА — Рабоча-сялянская Чырвоная Армія
- руб. — рубель
- с. — старонка
- саж. — сажань
- сак. — сакавік
- сац. — сацыяльны
- сац.-дэм. — сацыял-дэмакратычны
- сац.-рэв. — сацыялісты-рэвалюцыянэры
- сацыяліст. — сацыялістычны
- с. г. — сёлетні год
- с.-д. — сацыял-дэмакратыя, сацыял-дэмакраты, сацыял-дэмакратычны
- сельсаюзынікі — сябры Беларускага сялянскага саюзу
- сёл. г. — сёлетні год
- с. п. — сьвятой памяці
- с.-р. — сацыяліст-рэвалюцыянэр

- ССРБ — Сацыялістычная Савецкая Рэспубліка Беларусі  
 СССРіБ — Сацыялістычная Савецкая Рэспубліка Літвы і Беларусі  
 СССР — Саюз Сацыялістычных Радавых Рэспублік  
 ст. ст. — стары стыль  
 студз. — студзень  
 с.-ф. — сацыялісты-фэдэралісты  
 сьвяшч. — сьвяшчэньнік  
 сьнеж. — сьнежань  
 сэн. — сэнатар  
 ТБШ — Таварыства беларускай школы  
 т-ва — таварыства  
 т. зв. — так званы  
 тр. — травень  
 тыс. — тысяча  
 уклад. — укладальнік, укладаньне  
 УНР — Украінская Народная Рэспубліка  
 ун-т — унівэрсытэт  
 УСБ — Унівэрсытэт імя Сыцяпана Батуры ў Вільні  
 УсеКП(б) — Усесаюзная камуністычная партыя (бальшавікоў)  
 ф. — фонд  
 фр. — французскі  
 хадэкі — хрысьціянскія дэмакраты  
 хадэцыя — хрысьціянская дэмакратыя  
 х'ена — гутарковая назва Хрысьціянскага саюзу нацыянальнай еднасьці — блёку правых партыяў (эндэцыя, хадэцыя і Нацыянальна-хрысьціянская партыя) на выбарах у Сойм і Сэнат у 1922 г.  
 х'ена-пяст — гутарковая назва кааліцыі партыяў х'ены і Польскай сялянскай партыі „Пяст“  
 царк. — царкоўны  
 ЦБВР — Цэнтральная беларуская вайсковая рада  
 ЦВК — Цэнтральны Выканаўчы Камітэт; Цэнтральная выбарчы камітэт  
 ЦК — Цэнтральны Камітэт  
 чал. — чалавек  
 час. — часопіс  
 чэрв. — чэрвень  
 ЭГБ — Энцыклапедыя гісторыі Беларусі  
 эндэкі — нацыянальныя дэмакраты, сябры Партыі нацыянальнае дэмакратыі, польскія шавіністы  
 эндэцыя — Партыя нацыянальнае дэмакратыі ў Польшчы і яе прыхільнікі  
 энпэхі — сябры НПХ  
 энпэраўскі — гл. NPR  
 эсдэкі — сацыял-дэмакраты  
 эсэры — сацыялісты-рэвалюцыянеры  
 эсэфы — сацыялісты-фэдэралісты  
 яп. — япіскап  
 LMAV — Lietuvos Mokslo akademijos biblioteka (Бібліятэка Акадэміі навук Літвы)  
 NPR — Narodowa Partia Robotnicza (Нацыянальная рабочая партыя)  
 PPS — Polska Partia Socjalistyczna (Польская сацыялістычная партыя)  
 „Wyzwolenie“ — Польская сялянская партыя „Вываленьне“  
 LMAV — Lietuvos Mokslo akademijos biblioteka (Бібліятэка Акадэміі навук Літвы)  
 NPR — Narodowa Partia Robotnicza (Нацыянальная рабочая партыя)  
 PPS — Polska Partia Socjalistyczna (Польская сацыялістычная партыя)  
 „Wyzwolenie“ — Польская сялянская партыя „Вываленьне“

**Скарочаныя назвы кніг, альманахаў і календароў,  
 паводле якіх друкуюцца творы А. Луцкевіча, якія згадваюцца  
 ў ягоных тэкстах і на якія даюцца спасылкі ў камэнтарох**

- Адраджэньне — Адраджэньне: Гістарычны альманах. Вып. 1. Менск, 1995.  
 Ахрэмыч БНР — Ахрэмыч Беларуская Народная Рэспубліка. Т. I. У 2 кн. / Укладаньне, падрыхт. тэксту, уступн. арт., камэнт., пераклады, паказальнікі С. Шупы. — Вільня—Нью-Ёрк—Менск—Прага: Беларускі Інстытут Навукі й Мастацтва; Таварыства Беларускага Письменства, 1998.  
 БиП — Езовитов К. Белорусы и поляки: Документы и факты из истории оккупации Белоруссии поляками в 1918 и 1919 годах. Пер. с белорусского. — Ковна, 1919.  
 БКНН-1913 — Беларускі календар „Нашай Нівы“ на 1913 г.

- БК-1914* — Беларускі каляндар на 1914 год.
- БК-1917* — Беларускі каляндар на 1917 год. Вільня, 1916.
- БК-1929* — Беларускі каляндар на 1929 г. Вільня, б. г.
- Гадавік* — Гадавік Беларускага Навуковага Таварыства. Кніжка I. Вільня, 1933.
- Гісторыя Беларусі канца XVIII — пачатку XX ст.* — Гісторыя Беларусі канца XVIII — пачатку XX ст. у дакумэнтах і матэрыялах / Укладальнік, навуковы рэдактар А. Ф. Смалянчук. Вільня, 2007.
- ДГБР* — Луцкевіч А. Да гісторыі беларускага руху: Выбраныя творы. Менск, 2003.
- За Дзяржаўную Незалежнасць* — За Дзяржаўную Незалежнасць Беларусі (For National Independence of Byelorussia): Дакумэнты і матэрыялы, сабраныя і падрыхтаваныя для публікацыі І. Касяком, прагледжаныя і апрабаваныя для друку камісіяй Беларускай Цэнтральнай Рады пад кіраўніцтвам праф. Р. Астроўскага. — Лёндан: Выданьне Беларускай Цэнтральнай Рады, 1960.
- Запісы* — Запісы Беларускага Навуковага Таварыства. Сшытак I. Вільня, 1938.
- ЗБ* — Заходняя Беларусь: Зборнік грамадзкае мыслі, навукі, літаратуры, мастацтва Зах. Беларусі. Кн. I. Вільня 1923.
- Зборнік „НН“* — Зборнік „Наша Ніва“. Вільня, 1920.
- ЗПБ* — Знешняя палітыка Беларусі: Зборнік дакумэнтаў і матэрыялаў. Т. 1 (1917—1922 гг.) / Складальнікі У. М. Міхнюк, У. К. Ракашэвіч, Я. С. Фалей, А. В. Шарапа, С. А. Шупа. — Менск, 1997.
- ИБДМ* — История Беларуси в документах и материалах / Авт.-составители И. Г. Кузнецов, В. Г. Мазец. — Менск, 2000.
- ПКЛіМ* — Луцкевіч А. Выбраныя творы: Праблемы культуры, літаратуры і мастацтва. — Менск, 2006.
- Пра Івана Луцкевіча* — Пра Івана Луцкевіча: Успаміны, сьведчаньні. — Менск, 2007.
- ЭГБ* — Энцыклапедыя гісторыі Беларусі.

### Скарочаныя назвы часопісаў і газэтаў, паводле якіх друкуюцца творы А. Луцкевіча, якія згадваюцца ў ягоных тэкстах і на якія даюцца спасылкі ў камэнтарох

- Б* — Беларусь, газ., выходзіла ў Менску з 21.10.1919 да 9.07.1920 г.
- БВ* — Беларускія Ведамасьці, газ., выходзіла ў Вільні з 14.09.1921 да 15.01.1922 г.
- БД* — Беларуская Доля, газ., выходзіла ў Вільні 23.05.1923 (аднадзённа) і з 11.01 да 22.05.1925 г.
- Бел. Крыніца* — гл. *БК*
- Белар. Крыніца* — гл. *БК*
- БЖ* — Беларускае Жыцьцё, час., выходзіў у Вільні (з чэрв. 1919) і Менску (са сьнеж. 1919 да сак. 1920).
- БЗ* — Беларускі Звон, газ., выходзіла ў Вільні з 22.03.1921 да 24.02.1923 г.
- БЗвон* — Беларускі Звон, газ., выходзіла ў Вільні з 6.01.1931 да 2.12.1932 г.
- БН* — Беларуская Ніва, газ., выходзіла ў Вільні з 18.11.1925 да 16.03.1926 г.
- БСпр* — Беларуская Справа, газ., выходзіла ў Вільні з 9.04 да 31.07.1926 г.
- БЭ* — Белорусское Эхо, газ., выходзіла ў Кіеве з 30.05 да 1.11.1918 г. (частка матэрыялаў друкавалася па-беларуску).
- ВБ* — Вольная Беларусь, газ., выходзіла ў Менску з 28.05 (10.06) 1917 г. да лістап. 1918 г.
- ВС* — Вольны Сыцяг, газ., выходзіла ў Вільні з 5.06 да 25.10.1923 г.
- Г* — Гоман, газ., выходзіла ў Вільні з 1.09.1916 да канца 1918 г.
- ГБ* — Голас Беларуса, газ., выходзіла ў Вільні з 14.02 да 19.04.1924 г.
- ДБ* — Думка Беларуса, газ.-аднадзённа, выйшла ў Вільні 22.07.1925 г.
- Дз* — Дзеяслоў, час., выходзіць у Менску з 2002 г.

- ЖБ** — Жыцьцё Беларуса, газ., выходзіла ў Вільні з 19.08 да 11.11.1925 г.
- З** — Змаганьне, газ., выходзіла ў Вільні з 28.10.1923 да 31.01.1924 г.
- Зьв** — Зьвязда, газ., выходзіла на расейскай мове з 27.07(9.08).1917 г. у Менску, з лют. 1918 г. у Смаленску, са сьнеж. 1918 г. у Менску, у крас. 1919 г. у Вільні, у тр.—жн. 1919 г. у Менску, да жн. 1920 у Смаленску, з 8.08.1920 у Менску; з 1927 г. выходзіла на беларускай, цяпер на беларускай і рускай мовах.
- I** — Искра, газ., выходзіла ў Вільні 31 мая (аднадзёнка) і з 10.06 да 27.06.1925 г.
- Крыніца** — гл. *БК*
- Кур. Вил.** — гл. *Kur. Wil. Kurjer Wileński*
- ЛіМ** — Літаратура і мастацтва, газ., выходзіць у Менску з 1932 г.
- МБ** — Маладая Беларусь, альманах, выходзіў у Санкт-Пецярбургу ў 1912—1913 гг.
- Н!** — Наперад!, газ., выходзіла ў Вільні з 12.12.1929 да 3.10.1930 г.
- НВ** — Наша Воля, газ., выходзіла ў Вільні з 4.03.1927 да 12.03.1927 г.
- НГ** — Наш Голас, газ., выходзіла ў Вільні з 26.01 да 28.02.1927 г.
- НД** — Наша Доля, газ., выходзіла ў Вільні з 1(14).09 да 1(14).12.1906 г.
- НДумка** — Наша Думка, газ., выходзіла ў Вільні з 24.12.1920 да 8.07.1921 г.
- НН** — Наша Ніва, газ., выходзіла ў Вільні з 10(23).11.1906 да 7(20).1915 г. і з 28.10 да 20.12.1920 г.; адноўленая ў 1991 г.
- НС** — Наша Справа, газ., выходзіла ў Вільні 30.11.1926 і з 1.12.1926 да 22.01.1927 г.
- НСпр** — Народная Справа, газ., выходзіла ў Вільні з 19.06 да 27.11.1926 г.<sup>1</sup>
- НСьцяг** — Наш Сьцяг, газ., выходзіла ў Вільні з 5.06 да 12.08.1923 г.
- НУ** — Наше Утро, газ., выходзіла ў Горадні на расейскай мове з 20.05(2.06).1912 да 18(31).07.1915 г.; у час нямецкай акупацыі выданьне было адноўлена на расейскай мове (2½ старонкі) і ідышы (1½ старонкі).
- НШ** — Новы Шлях, газ.—аднадзёнка, выйшла ў Вільні 4.01.1925 г.
- П** — Польша, час., выходзіць у Менску з 1922 г.
- Р** — Рэха, газ.—аднадзёнка, выйшла ў Вільні 8.07.1925 г.
- С** — Свабода, газ., выходзіла ў Менску ў 1990—1997 гг.
- Сав. Бел.** — Савецкая Беларусь, газ., выходзіла з 1.02.1920 г. у Смаленску, з 15.08.1920 да 21.03.1933 г. у Менску.
- СВ** — Сын Беларуса, газ., выходзіла ў Вільні з 18.05 да 19.09.1924 г.
- СіШ** — Сям'я і Школа, час., выходзіў у Вільні ў 1929 г.
- СП** — Сялянская Праўда, газ., выходзіла ў Вільні з 28.09 да 17.12.1924 г.
- Сп** — Спадчына, час., выходзіць у Менску з 1989 г.
- ЧШ** — Чырвоны Шлях, час., выходзіў у Петраградзе з ліп. да сьнеж. 1918 г.
- ШЖ** — Школа і Жыцьцё, час. выходзіў у Рызе ў 1930 г.
- Arche** — Arche (Пачатак), час., выходзіць у Менску з 1998 г.
- БК** — „Bielaruskaja Krynica“, газ., выходзіла з 8(21).10.1917 у Петраградзе; № 3 за 1918 г. у Менску; з 7.09.1919 да 12.07.1940 г. у Вільні; з 15.04.1937 да 17.11.1939 г. не выходзіла; да 1925 і з 17.11.1939 г. мела назву „Krynica“.
- Нт** — Номан, газ., выходзіла ў Вільні з 15.02.1916 да канца 1918 г.
- NV** — Novaja Varta, час., выходзіў у Вільні ў 1931, 1932 і 1934 гг.
- „Вил. В.“, „Вил. Вестн.“, „Вилensk. Вестн.“ — „Виленский Вестник“
- „Нов. Вр.“ — „Новое Время“
- „Сев.-Зап. Ж.“ — „Северо-Западная Жизнь“
- „Dzien. Wil.“, „Dzien. Wileńsk.“ — „Dziennik Wileński“
- „Gaz. Codz.“ — „Gazeta Codzienna“

<sup>1</sup> № 1 *НСпр* выйшаў 19.06.1926 г. замест *БСпр*, потым (23 і 26 чэрв.) выйшлі №№ 19 і 20 *БСпр*, за імі (2 і 7 ліп.) №№ 2 і 3 *НСпр*, далей (з 17 да 31 ліп.) №№ 21—25 і 27—29 *БСпр*, а з 4.08 да 27.11.1926 стала выходзіла *НСпр*. № 21 *БСпр* быў канфіскаваны, а № 26 ня выяўлены. Як піша С. Жынкін у кн. „Вяртанне—2: арт., дакум., і архіўныя матэрыялы па праблемах пошукаў і вяртання нацыянальных каштоўнасцяў...“ (с. 195), тут магчымая памылка друку: ня выключана, што № 26 *БСпр* быў пазначаны як № 27.

„Gaz. Polsk.“ — „Gazeta Polska“  
„Gaz. Poranna“ — „Gazeta Poranna“  
„Gaz. Warsz.“ — „Gazeta Warszawska“  
„Gaz. Warszawska“, „Gaz. Warsz. Poran.“ —  
„Gazeta Warszawska“  
„Gaz. Wil.“ — „Gazeta Wileńska“

„Ilustr. Kur. Codzienny“ — „Ilustrowany Kurjer  
Codzienny“  
„Kur. Lit.“ — „Kurjer Litewski“  
„Kur. Polsk.“, „Kur. Polski“ — „Kurjer Polski“  
„Kur. Wil.“ — „Kurjer Wileński“  
PW — „Przegląd Wileński“